

Szekszárdi lősz-szurdík tanösvények

(Tájékoztató füzet)

Zöldtárs
Alapítvány

tourinform

2011. szeptember 16.
www.szekszard.hu • www.zoldtars.hu
Szekszárdi Turisztikai Non-Profit Kft.

Benedek-szurdik tanösvény

Jelmagyarázat:

Benedek-szurdik tanösvény 6.1 km

- B0 Tourinform iroda
- B1 Babits ház
- B2 Barlanglakások
- B3 Borzsák utcai szurdik
- B4 Szücsény-szurdik
- B5 Cserhát-tető
- B6 Remete-kápolna

Paraszta tanösvény 3.1 km

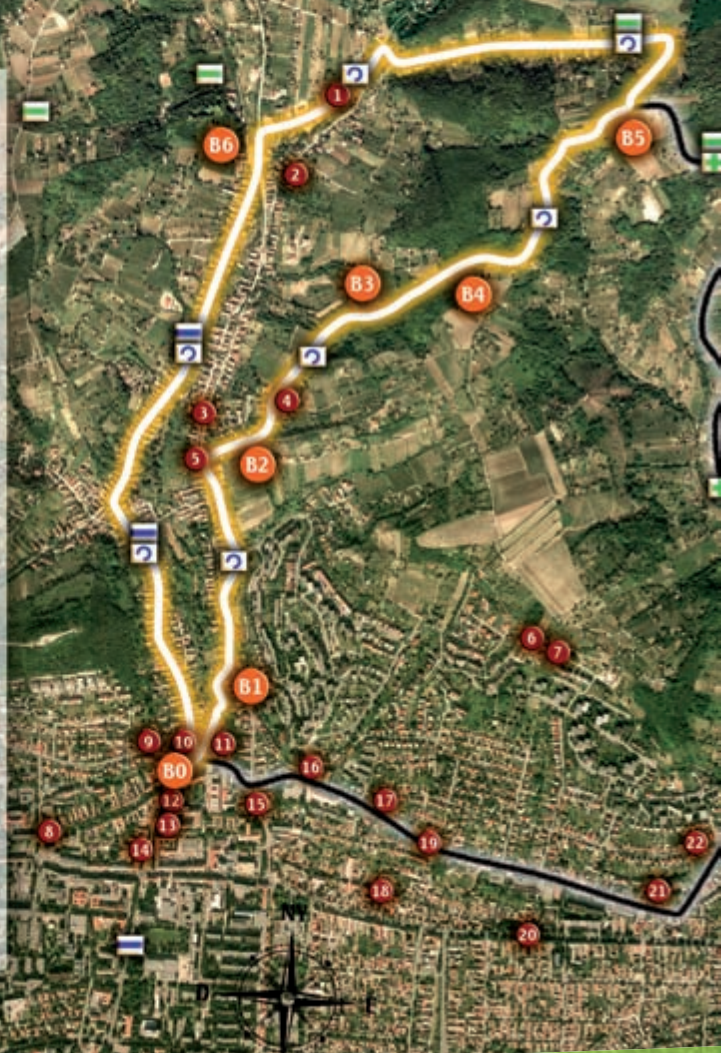
- P0 Jobbparászta buszforduló
- P1 Lőszmtyút a pincénél
- P2 A szőlő és a bor
- P3 Faddi-tető
- P4 Tefele haladva ...
- P5 Csontos-szurdik

 B0-P0 összekötő út - 2.4 km

 B5-P0 összekötő út - 2.1 km

  országos turistajelzések

 1 borászatok

Kedves Szekszárdiak! Kedves Vendégeink!

Szeretettel köszöntjük Önöket a szekszárdi tanösvények felfedezése alkalmából!

Városunk méltán büszke a kiváló boraira, kulturális életére és hagyományaira, de természeti adottságai is sok látnivalót kínálnak.

Ezúttal egy rendhagyó túrára invitáljuk Önöket a hűvös és vadregényes lösz-szurdokok – vagy ahogy a helybéliek hívják „szurdikok” – világába. Nincs még egy olyan város Magyarországon, melynek belterületén ennyi löszbe vájt szurdik, fal vagy mélyút lenne megtalálható.

Két felfedezésre váró útvonalat kínálunk a túrázóknak, mégpedig egy 3,1 km-es, illetve egy 6,1 km-es tanösvényt, de a 2 útvonal akár össze is köthető.

A túra útvonala a löszbe vájt egykori barlanglakások, hagyományos és modern művelésű szőlőterületek mellett vezet, ahol időnként csodálatos panoráma fogadja az idelátogatót.

A tanösvények egyben részei a geocaching hálózatnak, és reményeink szerint a későbbiekben további érdekes szakaszokkal is bővíülhetnek.

Kellemes barangolást és geoláda keresést kívánunk!

Szekszárd, 2011. szeptember 16.

Berlinger Attila
a Szekszárdi Turisztikai Non-Pofit Kft.
ügyvezetője

Hasznos információk a tájékozódáshoz

Kiindulási pontunk a Béla király téren a Tourinform iroda előtt található térkép. Innen a kék „C” jelet végigkövetve a Benedek Tanösvényt teljesíthetjük. A Parásztai Tanösvényt (zöld „C”), kétféleképp érhetjük el: vagy a Béla térről a Flórián utca – Fürdőház utca – Kadarka utca – Parászta utca – átkötő híd a Parászta utca 94. számmal szemben – Tolnai Lajos utca (ezen felfelé kb. 50 méter a parásztai kiindulópont) útvonalon (2,4 km, B0-P0 közötti távolság).

Vagy a Benedek Tanösvény magassági pontjától, a Cserhát-tetőről a zöld kereszt jelzést követve parásztai kiindulópontig (2,1 km, B5-P0 közötti távolság).

A tanösvények nyomvonala 99%-ban szilárd burkolatú, ezért közvetlenül eső után is járható!

Benedek Tanösvény (kék „C”), hossza: 6,1 km

Hasznos tippek:

A Szücsény-szurdikból, ha elhagytuk a barlanglakásokat, egy elágazáshoz érkezünk, ahol több út is vezet felfelé. Nekünk a bal oldalt kell választanunk, ki is van téve egy Borzsák utca tábla. Az utcán ha egyenesen végigmegyünk, a szurdik folytatódik tovább. A Cserhát-tetőre érve az ösvény egy balra, a dombról levezető leágazásban folytatódik. Amennyiben a leágazás mellett tovább haladunk, a zöld kereszttel jelölt útra érünk, amely a két tanösvényt köti össze.

A Remete-kápolnától a Remete utcán keresztül (kék sáv + kék „C” jelzések) érhetünk vissza a kiindulóponthoz.

Parásztai Tanösvény (zöld „C”), hossza: 3,1 km

A tanösvény kiindulási pontja a Parásztai buszforduló megállójában elhelyezett térkép. Innen keletre – a város felé – kb. 200 m gyaloglás után fordulhatunk balra, a hegy felé a jeleket követve.

Hasznos tippek:

A Faddi-tetőről egy erdei úton keresztül vezet az ösvény a dombról lefelé vezető út tetejéig. Az erdős rész bevezetőjénél fel van tüntetve a zöld „C” turistajel.

Ahogy a dombról lefelé a Zápor utca bejáratához érkezünk, jobbra egy másik löszmélyút visz fel a Csontos-szurdikhoz, mely maga csak egy apró beugró, vele szemben láthatóak a löszfalból kiálló csontmaradványok.

Amennyiben a városon keresztül szeretnénk visszatérni a Béla térre, több borospincét is útba ejthetünk, ezekről a 17. oldalon kaphat bővebb információt.

Figyelmeztetés!

A szurdikok be nem látható szakaszain kérjük közlekedjenek óvatosan, mert gépjárművek jöhetnek szembe. A tanösvény sok helyen magánbirtokok között halad, kérjük a magántulajdont tartsák tiszteletben!

GPS: ÉSZ 46° 021 '01.513"
KH 18° 041 '44.378"

EOV:Y 622 919,599 X 111 831,283

Babits-ház

B1

*„Szállj ki lelkem, keresd meg hazámat!
Ott a szőlőhegy, a tömzsi préház
Mely előtt ülve ha szeretnézetem,
Dallá ringott bennem kétség és láz...*

A Béla térről jövet már az első lépések után elénk tűnik az egyszerű, mégis sajátosan szép, emeletes, fehérre meszelt, zöld ablakos ház. E ház volt az Adyval induló új magyar irodalom, a Nyugat nemzedéke egyik legnagyobb költője, **Babits Mihály szülőháza**. Ha nem jelölné emléktábla, akkor is ráismerhetnénk, hiszen alig van költőnk, aki annyiszor és olyan nosztalgiával idézte volna írásaiban gyermekkori otthonát, mint ő.

*„Enyhe dombsor, lankatag magyar föld!
S az a róna túl már a nagy-alföld
szemhatártól, ahol a nap támad.”*

Babits Mihály szülőháza – vagy ahogyan a szekszárdiak nevezték – a Kelemen-ház 1780 körül épült, copf stílusban; ma is eredeti állapotában áll.

Az épületben 1967-ben Illyés Gyula nyitotta az első kiállítást. 1983-ra – a költő születésének 100. évfordulójára – pedig szülőháza teljes egészében múzeummá vált.

Sétánk során gondoljunk arra, hogy Babits Mihály is számtalanszor tette meg a löszszurdikok közötti sétát saját tanyájukig, ahol a tanya előtti malomkő asztalnál merengve születtek nagy versei. Eléje tárult itt a szép és termékeny sárközi táj, a Duna síkja és a Gemenci erdő, mely a láthatár szélét szegélyezi.

Tudta-e...

...hogy Babits Mihály szerelmi viszonyt folytatott Ady Endre özvegyével, Csinszkával, ami röviddel Ady halála után kezdődött? A bizonytalan románc rövid ideig tartott, végül mindketten mással házasodtak össze.

Nyitva tartás:

Hétfő-Péntek: 09-17

Szombat: 09-14

Megdöböntő felfedezésről számolt be 1993-ban dr. Tóttós Gábor, a szekszárdi főiskola docense, a város neves helytörténésze, amikor hallgatóival járta be **Kerékhegynek** (vagy Kakukkhegynek) nevezett városrész szőlőit, ahol mintegy 25–30 barlanglakást találtak. Legnagyobb meglepetésükre az egyikben egy férfi lakott, alig hét évvel az ezredforduló előtt.

A Szekszárd környéki dombok százával rejtik magukban a löszfalba vájt borospincéket, közöttük az egykori barlanglakásokat is. Utóbbiak a legszegényebbek nyomorúságos, löszbe vájt lakásai-odúi, a város dombvidéki, nyugati részén jöttek létre. Szekszárdon a legtöbb ilyen lakhely a Benedek-szurdikban, a Szűcsény-szurdikban és a Kerékhegyen volt.

A XX. század első felében közel száz ismert barlanglakás volt, több száz lakóval. Egy húsz köbméter méretű barlanglakás-odúban gyakran egy 3–4 fős család is lakott. Tolna megyében a felszámolásuk 1927-ben indult el, amikor egy partomlás következtében nyolc regőlyi barlanglakó halt meg.

Tudta-e...

...hogyan a szekszárdi barlanglakások az 1900-as évek elején még értékesnek számítottak? Egyesek 2–400 koronáért cseréltek gazdát.

Hazánk mezőgazdasági és erdőtalajainak legértékesebb része a löszön kialakult talajok. Ezért is olyan kiválóak a növénytermesztés, azon belül a szőlőművelés lehetőségei a Szekszárdi-dombság területén. Jó állapotában a löszön kialakult talajok szerkezete kifogástalan, de elporosodott, leromlott állapotban az erózió ezeket a talajokat pusztítja legnagyobb mértékben.

A löszfelszín az emberi tevékenység és a lefolyó csapadék hatására löszmélyutakká alakul, majd az idő múltán változáson megy keresztül. Óriási esőzések alkalmával a függőleges, meredek falú utak V-keresztmetszetű **lössszakadékokká** alakulhatnak. Mivel ez már a közlekedésre nem alkalmas, legtöbbször közelében új útvonalat jelölnek ki. Az itt látható löszszakadék a legnagyobb a város területén, falai elérik a 10 métert is. Különlegessége, hogy a benne időszakosan lefolyó víz a mai napig formálja, alakítja. Szűk, árnyékos, és hűvös tulajdonságai miatt kedvez például a védett **karéjos vesepáfrány** (*Polystichum aculeatum*) megtelepedésének is. A löszszakadék is képes a továbbfejlődésre, ilyenkor **lössszurdokról**, horhosról beszélünk. Ez a forma akkor jön létre, amikor a víz eléri a lösz alatt található kőzetet (fekü), majd azt is erodálja, így szurdokszerű, szűk vízmósást alakít ki.

A lezivárgó víz a karbonát-tartalom lassú kioldása mellett a legfinomabb szemcséket magával ragadja és a mélyebb részek felé, illetve oldalirányba elszállítja. Ha ez a folyamat valahol hosszabb ideig tart, a finom szemű alkotórészek „kimosódása” miatt anyaghiány lép fel, és így üregek, berogyások, földalatti járatok alakulnak ki. A berogyások nagyobb területet is érinthetnek, ilyenkor **lössdolinákról** beszélünk.

Szekszárd talán legszebb, legizgalmasabb részén haladunk át. Ez a **lőszmélyút**, amit itt a helyiek szurdiknak hívnak, a leglátványosabb, méreteit tekintve a legnagyobb ilyen felszíni lőszformakincs.

Ezek a tájképet befolyásoló felszínformák a lősz pusztulása miatt alakulnak ki. A lősz legjellegzetesebb felszínformáit nem a képződésével egy időben, azaz a szél által nyerte el. A látványos pusztítást a lefolyó víz végzi. Ez a természeti erő minden más tényezőnél gyorsabban és eredményesebben változtatja meg a lőszfelszíneket, akár a teljes megsemmisülést. E folyamat első lépcsője a lőszmélyutak.

A felszínen járva a járművek (pl: lovasszekerek), ember, vagy az állatok a taposás során szétzúzzák a lősz eredeti szerkezetét és annak erőteljes porosodását idézik elő. A kerék, vagy az emberek, illetve állatok nyomában ezt a fellazított anyagot a lefolyó csapadék könnyedén elszállítja, előre kirajzolva a következő folyás helyét. Akár néhány év alatt az út jelentősen belesüllyed a felszínbe, a környezetéhez képest. Ez a süllyedést két dolog állítja meg, vagy elér az erózióbázisig a mértéke, és akkor nem fejlődik tovább, vagy lebetonozzák a lőszmélyutat, és akkor már nem tud mélyülni.

A lőszmélyutak a város határában elhelyezkedő szőlőkben, általánosan mindenhol előfordulnak. Nyáron, nagy melegben olyan hatást nyújtanak, mintha az arra járó egy barlangba tévedt volna, ahogy a falak szélén lévő fák koronái az út fölött összeérnek, árnyat adva az áthaladónak.

Ezen az állomáson tiszta időben csodálatos panoráma tárul elénk. Három táj találkozási pontját láthatjuk. A túránkat a környezetéből szigetszerűen kiemelkedő Szekszárdi-domb-ságban tettük meg. Ennek a mini középhegységi formakincssel bíró területnek a legmagasabb pontja sem éri el a 300 métert (Óriás-hegy, Hármashalom 285 m). A könnyen erodálódó pannóniai üledékekből és laza löszből felépült domb-ságot a legváltozatosabb formájú eróziós jelenségek jellemzik; különböző típusú patak-völgyek sűrű hálózata, régi és újabb suvadások, kéreghámlások, valamint a lösz változatos lepusztulási formái (löszvölgyek, szurdokok és horhosok) tagolják keskeny hátakká, éles gerincekké, sőt tanúhegy-jellegű rögökké.

Tájéztetikai szempontból a mély völgyek, meredek falú szurdokok bűvópatakaikkal és löszhídjaikkal egészen különleges képet nyújtanak, méltóak a fokozott védelemre.

Nyugatra tekintve a lankásabb pannon kistájat, a **Völgységet** figyelhetjük meg. Gazdag néprajzi kincséhez – népzene, néptánc, mesék – hozzájárult az itt élő népcsoportok, nemzeti-ségek, sokszínűsége. A kis falvakban élő németek (svábok), bukovinai székelyek mai napig őrzik hagyományaikat és büszkén mutatják be az ideérkező vendégeknek.

Délnyugatra fordulva a dombok között tiszta időben feltűnik az innen 35 km-re elhelyezkedő Zengő, a Mecsek és egyben az egész Dél-Dunántúl legmagasabb pontja (682 méter).

Kelet felé nézve már az Alföld részét képező **Sárköze** tekinthetünk le. A népviseletéről, sárközi lakodalmasáról, ételeiről híres tájegységgel több településen, Decsen, Ócsényben, vagy akár Bátán ismerkedhetünk meg.

A szántóföldek mögött elhelyezkedő hatalmas erdőség a Duna-Dráva Nemzeti Park részét alkotó **Gemenc**. A nemzeti park hosszú, szalagszerűen elnyúló területeinek különlegességét meghatározza az ártéri területek gazdag növény- és állatvilága. A folyók mentén húzódó vizes élőhelyek egész Európában egyedülálló értéket képviselnek.

A Duna-Dráva Nemzeti Parkról további információt a www.ddnp.hu honlapon kaphatunk.

Tudta-e...

...hogy a régi sárköziek hittek a rendkívüli képességű emberekben és csodás lényekben? Azt tartották, aki keresetlen szemet talált, ördögi hatalmat nyert. Luca napján éjfélkor, aki felállt a Luca-székre, megláthatta a boszorkányokat. Ugyanezen a napon a fekete jérce tojta legelső tojást ha kikeltette egy férfi, lúdvérc (lidérc) kelt ki belőle.

A Hosszúvölgyön leérve az utolsó állomásunkhoz, a Kápolna térre érünk.

A szekszárdi Remete-kápolna a fogadalmi kápolnák közé tartozik. Az 1739-es pestisjárvány idején fogadta meg Szekszárd népe, hogy a járvány elmúltával kápolnát alapít a Szent Szűz tiszteletére. A kápolna felszentelésére végül is 1757-ben került csak sor. Hamarosan búcsújáró helyként kezdték el tisztelni még a távolabbi környék lakói is. A templom gondozását egy-egy ferences barát látta el, aki a templom melletti barátlakásban lakott. Innen ered a kápolna közkeletű neve is.

A Kápolna bekerült a Magyar Zarándokút (elterjedt nevén a Magyar Camino) állomásai közé is. A Magyar Zarándokút hazai szent helyeket (különleges kisugárzású helyeket) összekötve, Esztergomból vezet Máriagyűdre, az ország gerincét képező, mintegy 420 km hosszú szakaszon.

A Hosszúvölgy alján lehetőségünk nyílik az országos kék vagy a zöld túravonalra csatlakozni. A kék útvonal mentén néhány kilométer után megtekinthetjük a **Szarvas-szurdikot**. Szekszárd határában található a löszmélyutak közül legszebb és legértékesebb, még le nem betonozott, ezért folyamatosan fejlődő Szarvas-szurdik rendkívül értékes mozaikterület, melyből csak 2-3 hektár a gyepterület. Ezeken a területeken se legeltetés, se kaszálás nincs, a cserjésedés, erdősülés már megkezdődött.

Két fontos társulást kell itt megemlíteni. Az egyik a löszpuszta-rét, amely kisebb foltokban, sok védett növényfajjal képviselteti magát itt a Szarvas-szurdiknál.

Megtalálható a **fekete kökörcsin** (*Pulsatilla pratensis* subsp. *nigricans*), a **tarka nőszirm** (*Iris variegata*), a **kisfészkű hangyabogáncs** (*Jurinea mollis*), a **szennyes ínfű** (*Ajuga laxmannii*), a **csillagőszirózsa** (*Aster amellus*), a **tavaszi hérics** (*Adonis vernalis*), az **epergyöngyike** (*Muscari botryoides*), a **nagyezerjófű** (*Dictamnus albus*), és az **erdei szellőrózsa** (*Anemone sylvestris*) is.

A másik jellegzetes társulás a **csepleszmegegyes**. Ez a ritka társulás az alacsony, 0,5–1,5 métert is elérő fényes levelű, elszórt kis fehér virágú, laza szerkezetű cserjéről, a csepleszmegegyről (*Cevastus frusticosa*) kapta a nevét. Leggyakrabban melegkedvelő tölgyesek szegélyén, olykor önállóan kialakuló társulás, melynek fajkészlete a száraz tölgyesek, szegélyének, és a száraz gyepek kombinációjából áll össze, emiatt gyakran sokféle védett növényfajt tartalmaz.

A Szekszárdi-dombságban csak egy kis foltot ismerünk, melyen ez a társulás kialakult. Ez a rész az Éles-hát északi felének szarvas-szurdoki gyepe. Minden bizonnyal nagyobb kiterjedésben és többfelé is jelen lehetett a területen, viszont a sok szőlőtelepítés, és a gyepek akáccal történő betelepítése miatt visszaszorult.

Ezen a kis területen – ahol jelenleg megtalálható a társulás – többféle védett növény előfordulása is igazolt. Ilyenek a **leánykökörcsin** (*Pulsatilla grandis*), a **tavaszi hérics** (*Adonis vernalis*), az **erdei szellőrózsa** (*Anemone sylvestris*), és a **pusztai meténg** (*Vinca herbacea*).

A Remete-kápolnától a Bartina utcán végigsétálva visszaérünk a Béla térre, ahol lehetőségünk nyílik megkóstolni az útvonalunk során látott szőlőbirtokokon készülő jó szekszárdi vörösbort. Tessék csak mértékkel, mert ahogy a közmondás tartja: bor be, ész ki...

Zöldtárs Alapítvány

A Löss-szurdik tanösvény kialakításának koordinálását a Zöldtárs Környezetvédelmi Közhatalmú Alapítvány végezte.

A Zöldtárs Alapítványt 2004 végén alapították. Az Alapítvány elsődleges célja a Tolna megyei lakosság, önkormányzatok és vállalkozások környezettudatos magatartásának kialakítása és javítása.

A szervezet fő erőssége a tagok szakértelmében, az Alapítványi célok iránti maximális elkötelezettségükben és a szervezet szerteágazó kapcsolatrendszerében rejlik. A megalakulás óta eltelt időszak alatt az Alapítvány szakemberei számos programot indítottak, illetve más civilszervezetekkel együttműködve szerveztek.

Az Alapítvány irodája 8 órától délután 4-ig nyitva áll mindenki számára, akinek környezetvédelmi tanácsadásra lenne szüksége. Továbbá a Zöldtárs Alapítvány koordinálja a Szekszárdi Klímakör munkáját is.

Az Alapítvány programjairól részletesen a **www.zoldtars.hu** honlapon olvashatnak.

Tudta-e...

...hogy Szekszárdon 2010-ben 1000 mm feletti mennyiségű csapadék esett? A nagy esőzések miatt közel 100 pince omlott be.

A lősz név Rajna-melléki népies kifejezésből, a loss szóból ered, mivel először ott tanulmányozták, és ezért megtartották ezt a nevet.

A lősz kialakulását három tényezőnek köszönheti: a szél, a csapadék, valamint a növényzet működésének együttes eredménye. Keletkezésének ideje a pleisztocén. A jégkorszaki jégtakaró délre húzódásával a szegélyén elkezdte darálni, leőrölni a felszínt, és ennek során egyre finomabb por-szerű anyag keletkezett. A szél a kiszáradt port kifújta a jég elől és az a szélárnyékos oldalakon (pl. a Kárpát-medencében) vagy szélcsendben lehullott a felszínre, majd jött létre ez a sárga színű, laza, üledékes kőzet. Mivel mindig sztyeppi fedett, száraz mezőségeken alakult ki, szerkezetét a füves növényzetnek köszönheti. Folyóink oldalékának megfelelően a hulló por mindig meszes volt. A rajta megletelepedő növényzet megvédte a további szélfújástól. Mésztartalma a fű gyökerei mentén, gyökérsavakban oldódva, függőleges csövecskékben vált ki. Ez a lősznek annyira függőleges szerkezetet biztosít, hogy az útbévágódásokban teljesen meredek, akár 90 fokos falakkal is meg tud állni.

A napsütötte lőszdombok a római kortól kezdve jó lehetőséget biztosítottak a szőlőművelés, a bortermelés kialakulásának. A lőszmélyutak, szurdokok partfalai nem ritkán a 10 méteres magasságot is meghaladják, és régóta kínálták a lehetőséget a homok bányászatára, és ezáltal pincék, barlanglakások kialakítására. Az így kialakított lőszpincék – a felettük levő 5–10 méteres lőszréteg következtében – az évszakoktól függetlenül közel állandó, 13–14 °C hőmérsékletet biztosítottak a betárolt bor számára. A felszínhez közelebb lévő lőszpincék a nagy esőzések után gyakran beomlottak, ezért egyre általánosabbá vált a pincék boltíves kikövezése.

A szőlő emberkísérő növény. A magyarság a szőlővel még az őshazában megismerkedett, de a szőlőművelés mesterségét csak a honfoglalás után tanulta meg. A szekszárdiak különösen jól kitanulták a szőlőművelés és a borkészítés mesterségét. Olyannyira, hogy a Szekszárdon vendégeskedő Liszt Ferencnek, a 19. század egyik legjelentősebb romantikus zeneszerzőjének a tetszését is igen megnyerte a mélyvörös szekszárdi „kadarka-lé”, fogyasztását hasznosnak, egészségesnek, üdítőnek tartotta. Ezért is juttatott belőle a gyengélkedő IX. Pius pápa asztalára is, aki nagy elismeréssel azt nyilatkozta a nedűről: „*Ép kedélyemet, egészségemet ez a bor tartja fenn.*”

Szekszárd híres borait, a **kadarkát és a bikavért** adó szőlőket régebben alacsonyművelésben (gyalogművelésben) 1,0–1,2 méteres sortávban termesztették, majd a 20. században egyre inkább elterjedtek a magas művelésű, vagy kordonművelésű ültetvények, a gépek számára szükséges 3,0–3,6 méteres sortávolsággal. A szőlőültetvény – fajtától és terheléstől függően – hektáronként 8,0 és 20,0 tonna között teremhet, amiből 6–14 ezer liter közötti kiváló (vagy még annál is jobb) bort állítanak elő.

*„Mámor nélkül az élet mit
sem ér, Bor nélkül nem
pezsztül, csak az ifjú vér.
Tudod-e mi a jó bor
diadalma? - Hogy a vén
issza magát fiatalra. Gondról
gondoskodik úgyis az élet,
Mi gondozzuk a venyigéket.”*

Tudta-e...

...hogy a bor csökkenti a túlzott véralvadás kockázatát, ezáltal véd a szív- és keringési betegségek kialakulásától? Emellett mértékletes fogyasztásával megelőzhetjük az Alzheimer-kór tüneteinek kialakulását, csökkenthetjük a vesekő kockázatát.

Bár a tanösvény elsősorban szőlőművelési területen halad végig, de a Szekszárdi-dombság területét jobbra erdő borítja. Természetes erdőtürsülései – ezüsthárrsal elegyes cseres tölgyesek, molyhos tölgyesek, az északias, hűvös lejtőkön szubmontán bükkösök, gyertyános bükkösök, gyertyános tölgyesek, a völgyekben szurdokerdők és égerlápok – nagy arányban fennmaradtak, és sok helyen szép, elegyes állományokat alkotnak. Legszebb része a **Sötétvölgy Természetvédelmi Terület**, ahol tanösvény segítségével ismerkedhetnek meg az erdő élővilágával a kirándulók.

Jelenlegi állomásunknál látható erdők nem önálló társulások, hanem emberi beavatkozások eredményei. Az eredeti vegetáció helyére más, tájidegen növényfajt telepítettek, leggyakrabban „monokultúrában”. A száraz meredek oldalakat akáccal (*Robinia pseudo-acacia*), vagy **erdei**-, illetve **feketefenyővel** (*Pinus sylvestris*, illetve *P. nigra*) ültették be az egyébként sem gyakori melegkedvelő molyhos tölgyesek helyére a talaj megkötése és a nagyobb fahozam reményében. Sok esetben a gyepterületek, vagy a felhagyott szőlők helyén ezek a fajok maguktól is teret hódítanak. Ilyenkor a vegetáció a lágyszárúak tekintetében is drasztikusan megváltozik, sokkal fajszegevényebb, más fajokból álló társulás alakul ki.

Meg kell említnünk néhány fontos állatfajt is, amivel találkozhatunk az utunk során. A löszfalakra jellemző az ilyen költőhelyet kedvelő színpompás madarunk, a **gyurgyalag** (*Merops apiaster*). A függőleges falakba vájt üregekbe építi ki a fészket.

Nem kell a trópusokra utaznunk, ha csodálatos pillangókat akarunk megfigyelni, mert itt is szemünk elé kerülhet a **fecskefarkú lepke** (*Papilio machaon*), vagy a **kardoslepke** (*Iphichlides podalirius*). A dombság egész területén megfigyelhetők, de nem gyakori fajok, főleg a melegebb, szárazabb déli lejtőkön repül, vagy a települések környékén. Nyári melegben gyakran hallani a fákról erdőkből az **óriás énekeskabóca** (*Tibicina haematodes*) erős zúgó, ciripelő hangját. A dombvidékek délies fekvésű, napsütötte oldalain, főként szőlőültetvények közelében fordul elő. Egyedfejlődése a szőlőhöz kötött, lárvája a talajban fejlődik, a gyökerek nedveit szívogatja.

Tudta-e...

...hogy a gyurgyalagok költőüregeiket akár 1,5–2 m mélyre fúrják a löszfalakba? Ezek a költöző madarak összeállítva akár 10000 km-t is megtesznek délre vonulva, hogy kielégítő táplálékkal rendelkező helyet találjanak.

GPS: ÉSZ 46° 022' 16.224"
KH 18° 041' 30.760"

Lefelé haladva löszmélyutak között

P4

EOV: Y 622 638,956 X 114 139,532

A löszfalak azon kívül, hogy látványosak, árnyékot adnak, még információt is közölnek velünk. Kiváló lehetőség van tanulmányozni a fák gyökereit, amelyre a legjobb terep itt a löszmélyutakban adódik. Nagyon sokszor szemmagasságban, vagy a fejünk felett figyelhetjük, hogy a fák, hogyan kapaszkodnak, illetve támaszkodnak meg a meredek fal oldalán. Gyakran előfordul, hogy a lösz egy darabja leomlásával a fa elveszti alátámasztását, és szinte csak a „levegőben lóg”, a löszfalak oldalán. Ennek a folyamatnak a végeredménye lehet a fa kidőlése.

Az emberi fantázia számos formát, alakot képzelt azokba érdekes „gumókba”, melyeket egyes löszfalak oldalában gyűjthetünk. Ha sok a csapadék, akkor a víz a löszön keresztül lejuthat a vízrekesztő vályogzónáig, és ennek mentén folyik tovább. Ilyenkor a vályogzóna fölött kimosott üregek és hasadékok megtelnek vízzel. Nyáron a lösz kiszárad, hasadékokban felgyűlt víz elszikkad. A belőlük kioldódott kalcium-karbonát változatos alakú mészkőkonkréciókban kiválik, és különleges formákat, úgynevezett **lőszbabákat** hoz létre.

Lefelé haladva, mikor már majdnem visszaérünk a kiindulóponttra, akkor találunk egy mindössze 150 méteres beugrót jobbra. Amilyen kicsi ez a köz, annál nagyobb csoda vár minket, ugyanis elérkezünk a Csontos-szurdikba. Mindössze 50 métert kell menni, majd a közel 2 méter magas löszfalra feltekinteni.

A kis beugró ugyanis arról kapta a nevét, hogy nagy mennyiségű állatcsont látszik ki a löszmélyút falából. A helyiek által jól ismert lelőhelyen a nagy mennyiségű állatcsont között néhány embercsontot is megfigyelhetünk. A környékből származik egy jellegzetes avar kori övveret, ami egy temető jelenlétét bizonyíthatja.

A partfalban látszó csontok közül azonban egy jellegzetes későközépkori fokos került elő. Ez alapján nem kizárt, hogy egy – feltárás híján – egyelőre pontosabban be nem határolt csata tömegsírjával állunk szemben.

Amennyiben a történelem előtti és utáni korok helyi régészeti emlékeire kíváncsiak, kérem látogassanak el a Wosinsky Mór Megyei Múzeumba (Szekszárd, Szent István tér 26.) és nézzék meg kiállításait.

Mivel a terület egy még feltárás előtt álló lelőhely, ezért kérjük Önöket, hogy semmilyen rongálást ne tegyenek a partfalban és a csontokban! A régészeti lelőhelyeket törvény védi, rongálásuk és a leletek eltulajdonlása bűncselekmény, amivel egyben közös kulturális örökségünk egy darabját pusztítanak el.

A Szekszárdi Borvidék Magyarország egyik történelmi borvidéke. Tolna megyében található, a Szekszárdi-dombság legkeletibb területén, a dombság és a Sárköz találkozásánál fekszik. A borvidéken jelenleg kb. 2 500 hektár területen termesztnek szőlőt. Szekszárd mellett 14 település tartozik a borvidékhez. A szőlőtermesztés hagyományai egészen a római időkig nyúlnak vissza a területen. A bortermelést alapvetően a nemzetközi, illetve magyar fajtákból készített nagytetű, magas csersav- és alkoholtartalmú vörösborok jellemzik. A legismertebb borfajta a több bor házasításával készülő szekszárdi bikavér és a könnyed, fűszeres zamatú kadarka.

A borvidék imponáló fejlődést produkált az utóbbi években. Jelentősen nőtt azoknak a pincészeteknek a száma, amelyek nemzetközi mércével mérve is versenyképes borokat palackoznak. A már régebb óta ismert borászatok többsége komoly beruházásokat eszközölt, megteremtve a még magasabb színvonalú működéshez szükséges technológiai hátteret, érlelő- és tárolókapacitást. Bár a bor minőségét nem befolyásolja, de turisztikai, és nem utolsósorban városképi szempontból sem elhanyagolható, hogy számos helyen építészetileg is igényes borházak, feldolgozók épültek. A feldolgozók és a szőlőterületek alakítása, fejlesztése is folyamatos.

A borvidéken természetesen túlsúlyban vannak a kékszőlők, melyek közül a legnagyobb területen termesztett fajták sorrendje az alábbiak szerint alakul: kékfankos, zweigelt, merlot, cabernet sauvignon és franc. Az utóbbi időben egyre népszerűbbek lettek a Szekszárdon készült könnyed, gyümölcsös rozé-, és sillerborok.

A tanösvény környezetében fellelhető borászatok, borszaküzletek és borozók:

1. Virághegyi Bor Kft.	Kerékhegy u. 4.	+3620/952-2251
2. Frankos Borház	Hosszúvölgy u. 1.	+3620/ 977-9979
3. Neiner Pince	Bethlen Gábor u. 23/b.	+3630/438-6071
4. Grünfelder és Czéh Pince	Bocskai köz 22/d.	+3674/314-886
5. Karácsonyi Pince	Bethlen Gábor u. 12/a.	+3630/959-9111
6. Sárosi Pince	Présház u. 48.	+3674/419-879
7. Prantner Pince	Présház u. 50.	+3674/317-949
8. Borműhely Kft.	Ybl Miklós u. 6.	+3630/913-7060
9. Bodri Pincészet	Munkácsy u.	+3620/440-6666
10. 3M Borszaküzlet	Bartina utca 1.	+3670/382-0218
11. Nemzeti Borozó	Babits Mihály u. 8.	+3620/546-7343
12. Módvin Borszaküzlet	Béla tér 7.	+3674/512-003
13. Garay Pince	Garay tér 19.	+3674/412-828
14. Papa Borozója	Garay tér 6.	+3620/226-0360
15. Kadarka Borozó	Fürdőház u. 1.	+3620/440-7445
16. Márkvárt Pince	Fürdőház u. 20.	+3620/492-4311
17. Dúzi Borház	Kadarka u. 44.	+3630/430-9928
18. Mészáros Borház	Kossuth Lajos u. 26.	+3630/303-3383
19. Grósz Pincészet	Kadarka u. 62/b.	+3630/291-9578
20. Remete Bor Kft.	Rákóczi u. 75.	+3620/935-1961
21. Aranyfürt MgtSz. Borsz.	Kadarka u. 100.	+3674/314-733
22. Tóth Pincészet	Ezerjő u. 48.	+3620/952-2242
23. Szekszárd ZRt. Pincészet	Rákóczi u. 132.	+3674/528-810

Szekszárdi Klímakör

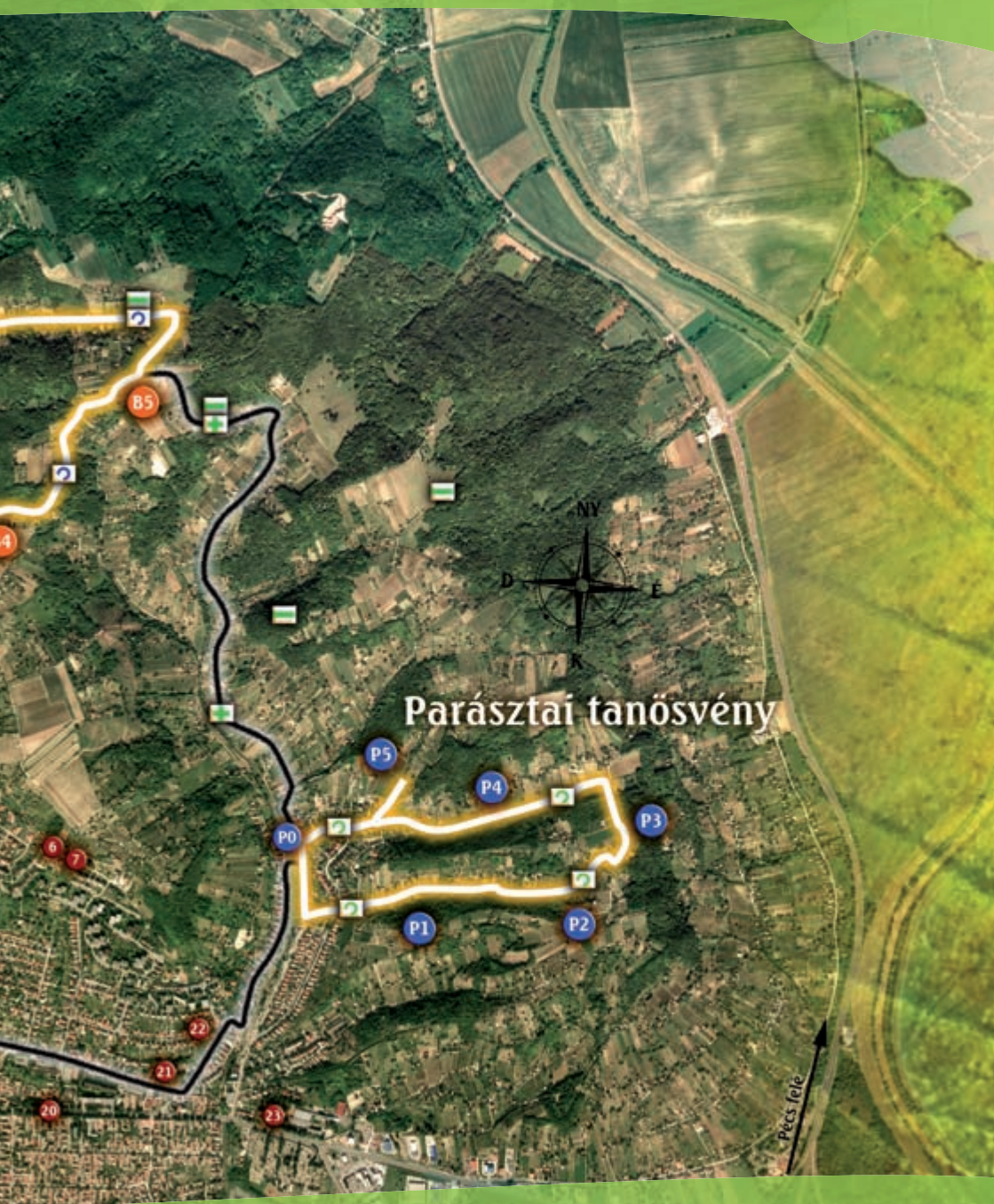
A klímaváltozás korunk egyik legégetőbb problémája, melyet a globális felmelegedés okoz. A globális felmelegedés hatására az egész Földön jelentős átalakulások indultak meg, például a gleccserek olvadása, a tengerek szintjének emelkedése, az ökológiai egyensúly felborulása, egyes állatfajok kihalása.

A klímaváltozásnak várhatóan jelentős hatásai lesznek a Kárpát-medencére és ezen belül Szekszárdra is. Ez elsősorban a város dombvidéki adottságából, és mezőgazdasági jellegéből adódik. A település jelentősen ki van téve a szélsőséges időjárási jelenségeknek, különösen a hirtelen lezúduló nagy mennyiségű csapadékoknak vagy éppen szélviharoknak.

A Löss-szurdik tanösvény olyan szurdikokon halad keresztül, melyek szenvedői a klímaváltozásnak. Jellemzőek a partfalomlások, a lösz a víz lemossa egészen a városközpontig. A fentiek ismeretében nem véletlen, hogy Szekszárdon az elsők között indult meg egy olyan kezdeményezés, melynek fő célkitűzése a klímaváltozásra való felkészülés, összefogás, cselekvésre ösztönzés. A Szekszárdi Klímakör 2009-ben alakult, és a város már ebben az évben csatlakozott a Klímabarát Települések Szövetségéhez. A Szekszárdi Klímakör munkájában civil szervezetek, szakemberek, helyi közszolgáltatást végző cégek képviselői, az Önkormányzat képviselői és az érdeklődő lakosság is részt vesz. A közös programokban a helyi iskolák, a művelődési ház, a civil szervezetek egyaránt bekapcsolódnak.

Ha hétfői programként Ön a tanösvény bejárását választja ahelyett, hogy több száz kilométert autózna, vagy a TV előtt ülne, akkor Ön büszkén elmondhatja, hogy klímabarát kikapcsolódást választott.

A Tájékoztató füzet letölthető a www.zoldtars.hu és a www.szekszard.hu honlapokról, vagy megvásárolható a Tourinform irodában, a Papa Borozójában és a Kadarka Borozóban.

Szekszárdi Turisztikai Non-Profit Kft.